

Teritoriālās Attīstības Programmu 2030 Nākotne visām vietām

#TerritorialAgenda A future for all places

Neoficiāla sanāksme ministri, kas atbildīgi par
telpisko plānošanu, teritoriālo attīstību un/vai
teritoriālo kohēziju

2020. gada 1. decembris, Vācija

TERITORIĀLĀS ATTĪSTĪBAS PROGRAMMU 2030

Nākotne visām vietām

I Preambula

- (1) Mēs — ministri, kas atbildīgi par telpisko plānošanu, teritoriālo attīstību un/vai teritoriālo kohēziju, — sadarbībā ar Eiropas Komisiju, Eiropas Parlamentu, Eiropas Reģionu komiteju, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju, Eiropas Investīciju bankas grupu un attiecīgajām Eiropas un valstu apvienībām esam pārskatījuši 2007. gadā uzsākto un 2011. gadā atjaunināto Teritoriālās attīstības programmu. Mēs esam vienojušies par Teritoriālās attīstības programmu 2030. gadam.
- (2) Mēs mudinām savus kolēģus kaimiņvalstīs ņemt vērā Teritoriālās attīstības programmu un pievienoties mums tās īstenošanā Eiropas, transnacionālā, makroreģionālā un pārrobežu līmenī. Ikviens ir laipni aicināts izmantot Teritoriālās attīstības programmu savā valstī valsts, reģionālā un vietējā līmenī un sadarbojoties ar citām valstīm.
- (3) Mēs mudinām visus, kas iesaistīti telpiskās plānošanas un teritoriālās attīstības rīcībpolitikās visos administratīvajos un pārvaldības līmeņos ES un kaimiņvalstīs, īstenot Teritoriālās attīstības programmu praksē. Teritoriālās attīstības programma ir piemērojama jebkur, un tā ir vērsta uz savstarpējām attiecībām un cilvēku labklājību.
- (4) Teritoriālās attīstības programma ir izstrādāta, pamatojoties uz Eiropas Telpiskās plānošanas un kohēzijas novērošanas tīkla (*ESPON*) “Ziņojuma par Eiropas teritorijas stāvokli” (2019) secinājumiem, *ESPON* “Eiropas teritoriālās attīstības pamatprincipu kopumu” (2019) un Eiropas Komisijas “Septīto ziņojumu par ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju” (2017). Tajā ir ņemti vērā arī jaunākie Eiropas Komisijas, Eiropas Reģionu komitejas un Eiropas Investīciju bankas grupas ziņojumi par telpisko plānošanu, teritoriālo kohēziju un teritoriālo attīstību, ES kohēzijas politiku un nozaru rīcībpolitiku attiecīgajām daļām.

- (5) Teritoriālās attīstības programmā ir ņemti vērā jaunākie politikas satvari un programmas, tostarp ANO Ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam un ilgtspējīgas attīstības mērķi (2015), Parīzes nolīgums (2015), ANO Jaunā pilsētattīstības programma (2016), Eiropas Komisijas pārdomu dokuments “Ceļā uz ilgtspējīgu Eiropu līdz 2030. gadam” (2019), priekšlikums turpmākai ES kohēzijas politikai 2021.–2027. gadam (2018), ES pilsētprogramma (2016), jaunā Leipcigas harta (2020), Korkas deklarācija 2.0 “Labāka dzīve lauku apvidos” (2016) un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) pilsētvides politikas un lauku politikas principi (2019), kā arī Eiropas zaļais kurss ar tā Ilgtspējīgas Eiropas investīciju plānu un Taisnīgas pārkārtošanās mehānismu (2020), Eiropas Savienības atveseļošanas programma (2020) un ES Padomes prezidentvalstu — Austrijas, Rumānijas, Somijas un Horvātijas — attiecīgie secinājumi.
- (6) Teritoriālās attīstības programma nodrošina uz rīcību orientētu sistēmu, kas veicina teritoriālo kohēziju Eiropā. Teritoriālā kohēzija ir Eiropas Savienības mērķis, kas noteikts ar Līgumu par Eiropas Savienību (LES 3. pants). Tās mērķis ir veicināt līdzsvarotu un harmonisku teritoriālo attīstību starp valstīm, reģioniem, pilsētām un pašvaldībām un to iekšienē, kā arī nodrošināt nākotni visām vietām un cilvēkiem Eiropā, balstoties uz vietu daudzveidību un subsidiaritāti. Tā nodrošina vienlīdzīgas iespējas, tostarp sabiedrisko pakalpojumu pieejamību cilvēkiem un uzņēmumiem neatkarīgi no to atrašanās vietas. Pilsētu teritoriju mērogā šie aspekti ir izskatīti jaunajā Leipcigas hartā. Teritoriālā kohēzija nostiprina solidaritāti, lai veicinātu konvergenci un samazinātu nevienlīdzību starp pārtikušākām vietām un tām, kuras ir mazāk pārtikušas, vai tām, kuras atpaliek. Teritoriālā kohēzija palīdz visām vietām pēc iespējas labāk izmantot savus aktīvus, veicot konkrētai vietai pielāgotus ieguldījumus. Tas sniedz ieguvumu Eiropai kopumā un katrai atsevišķai valstij.
- (7) Teritoriālās attīstības programmā ir uzsvērtā stratēģiskās telpiskās plānošanas nozīme un noteikts tās virziens, kā arī aicināts stiprināt nozaru rīcībpolitiku teritoriālo dimensiju visos pārvaldības līmeņos. Tās mērķis ir veicināt iekļaujošu un ilgtspējīgu nākotni visām vietām un palīdzēt sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķus Eiropā.

- (8) Ir būtiski samazināt nevienlīdzību, kas traucē Eiropai, valstīm, pašvaldībām un reģioniem nostiprināt panākumus. To var panākt, tikai pievēršot lielāku uzmanību vietu daudzveidībai Eiropā, kā arī to attīstības potenciālam un problēmām.
- (9) Teritoriālās attīstības programmas pārskatīšanas laikā Covid-19 pandēmija ir mainījusi politikas veidošanu un nākotnes attīstības perspektīvas. Tā kā ietekme un politikas risinājumi dažādās teritorijās atšķirīgo apstākļu dēļ atšķiras, pandēmija parāda, ka teritorijām ir nozīme un tās ir savstarpēji ļoti atkarīgas. Teritoriālajai kohēzijai vajadzētu ieņemt svarīgu lomu atveseļošanas procesā. Teritoriālās attīstības rīcībpolitikām un sadarbībai kopīgu mērķu sasniegšanā ir būtiska nozīme pašvaldību, reģionu un valstu izturētspējas palielināšanā, kā arī atveseļošanas procesu stiprināšanā.
- (10) Saskaņā ar Līgumu par Eiropas Savienības darbību (LESD 174., 175. un 349. pantu) visām Savienības rīcībpolitikām un rīcībai būtu jāveicina ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija. Darbam, ko veic, lai panāktu ilgtspējīgu teritoriālo kohēziju un novērstu nevienlīdzību starp cilvēkiem un vietām, ir vajadzīgi kopīgi centieni. Tādēļ nozaru rīcībpolitiku veidotājiem, pašvaldību, reģionālajām, valsts, ES un citām iestādēm, kā arī dažādām sabiedrības grupām ir jāstrādā kopā. Tām jāsadarbojas, lai līdzsvarotu iekļautību, ilgtspēju, konkurētspēju un noturību ar līdzdalību veicinošas un inovatīvas integrētas teritoriālās attīstības palīdzību.
- (11) Reģionālajām un vietējām pašvaldībām varētu būt vajadzīgs ārējs atbalsts iekļaujošas un ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā. Šādu atbalstu var saņemt kopējās lauksaimniecības politikas ietvaros no ES kohēzijas politikas un lauku attīstības politikas ar mērķiem un ieguldījumiem visos reģionos. Tas jo īpaši attiecas uz teritorijām, kurās nākotnes perspektīvas ir mazāk labvēlīgas, teritorijām, kas atpaliek, un teritorijām, kurās ir būtiski un pastāvīgi nelabvēlīgi dabas apstākļi vai nelabvēlīga demogrāfiskā situācija.
- (12) Eiropas zaļais kurss kopā ar tā ilgtspējīgas Eiropas investīciju plānu un Taisnīgas pārkārtošanās mehānismu, kā arī saistītās ES nozaru rīcībpolitikas un darbs ilgtermiņa redzējuma izstrādē lauku apvidiem nodrošina iespēju veicināt sinerģiju starp Teritoriālās attīstības programmu un visaptverošām ES stratēģijām un rīcībpolitikām. Zaļais kurss saista zaļās un taisnīgās pārkārtošanās mērķus, jo tā mērķis ir novērst enerģētikas pārkārtošanas nevienmērīgo ietekmi, samazinot siltumnīcefekta gāzu emisiju un klimata

pārmaiņu un citu vides problēmu ietekmi. Tā mērķis ir pārvērst klimata un vides problēmas par iespējām visām vietām un panākt, lai pārkārtošanās būtu taisnīga un iekļaujoša visiem. Tādējādi Eiropas zaļais kurss piedāvā iespēju veicināt sinerģiju starp Teritoriālās attīstības programmu un visaptverošām ES stratēģijām un rīcībpolitikām. Tas atbilst teritoriālās kohēzijas un konkrētai vietai pielāgotas pieejas idejai, kas balstās uz visu vietu daudzveidīgo potenciālu un uzlabo kopējo teritoriālo līdzsvaru Eiropā.

- (13) Mēs aicinām visus, kas iesaistīti teritoriālajā attīstībā un stratēģiskajā telpiskajā plānošanā visos līmeņos, ņemt vērā Teritoriālās attīstības programmas prioritātes. Mēs arī aicinām tos, kas ir atbildīgi par nozaru rīcībpolitiku izstrādi un īstenošanu visos pārvaldības līmeņos, ņemt vērā šīs prioritātes. Teritoriālajai kohēzijai ir svarīga visu ES, valstu un pašvaldību rīcībpolitiku saskaņotība. Lielākajai daļai rīcībpolitiku ir būtiska teritoriālā ietekme, un tās dažādos veidos ietekmē teritoriālās attīstības iespējas. Koordinētas un konkrētai vietai pielāgotas rīcībpolitikas var ievērojami palielināt rīcībpolitiku saskaņotību un efektivitāti un mazināt konfliktējošo rīcībpolitiku negatīvo ietekmi.
- (14) Mēs aicinām lēmumu pieņēmējus un iestādes dalībvalstīs, reģionos, lielpilsētu aglomerācijās, pilsētās, mazpilsētās, pašvaldībās, lauku apvidos un citās vietās veicināt iekļaujošu un ilgtspējīgu nākotni visām vietām un cilvēkiem. Vietas ar kopīgu potenciālu vai problēmām var sadarboties kopīgu risinājumu meklēšanā. Vietas ar papildinošu potenciālu var kopā izpētīt to salīdzinošās priekšrocības, lai radītu papildu attīstības potenciālu. Mēs veicināsim to spēju izstrādāt efektīvākus politikas risinājumus ar ciešākas sadarbības palīdzību.
- (15) Konkrētai vietai pielāgotas pieejas ņemšana vērā politikas veidošanā veicina teritoriālo kohēziju. Tās pamatā ir horizontālā un vertikāla koordinācija, uz pierādījumiem balstītas politikas veidošana un integrēta teritoriālā attīstība. Tā pievēršas dažādiem pārvaldības līmeņiem (daudzlīmeņu pārvaldības pieeja), veicinot subsidiaritāti. Tā nodrošina sadarbību un koordināciju, iesaistot iedzīvotājus, pilsonisko sabiedrību, uzņēmumus, pētniecības un zinātniskās iestādes un zināšanu centrus. Tās galīgais mērķis ir izmantot unikālo teritoriālo potenciālu, kas saistīts ar konkrētās vietas teritoriālo kapitālu, zināšanām un aktīviem, vienlaikus ņemot vērā vajadzību pēc īpaši pielāgotiem risinājumiem dažādu veidu teritorijās. Eiropas, valstu, reģionālo un vietējo stratēģiju izstrāde un īstenošana, izmantojot konkrētai vietai pielāgotu pieeju, veicinās vietu ilgtermiņa attīstību un konkurētspēju.

- (16) Teritoriālās attīstības programmā un jaunajā Leipcigas hartā konkrētai vietai pielāgota pieeja, politikas koordinācija un efektīvas daudzlīmeņu politikas sistēmas ir noteiktas kā kopējie principi. Teritoriālās attīstības programmā tiek atbalstīti kā vispārējie principi visās jomās un politikas sektoros. Jaunajā Leipcigas hartā ir sniegti norādījumi to piemērošanai pilsētās, pilsētu teritorijās, to funkcionālajos reģionos un piepilsētu teritorijās. Tāpēc mēs atbalstām ciešāku sadarbību starp telpiskiem līmeņiem un pa tiem, ieskaitot pilsētu un lauku apvidu partnerības.
- (17) Kā izklāstīts jaunajā Leipcigas hartā, labas pilsētu pārvaldības un kvalitatīva dizaina principi nodrošina pievilcīgas, iekļaujošas, izturīgas, pielāgojamas vietas, kas palīdz tās veidot par patīkamākām un pievilcīgākām vietām, kurās cilvēkiem strādāt, dzīvot un atpūsties. Ir svarīgi, lai publiskās iestādes, apsverot attīstību pilsētās, mazpilsētās un ciematos, proaktīvi plānotu kvalitatīvu un iekļaujošu dizainu.
- (18) Mēs aicinām kopienas un pilsonisko sabiedrību visā Eiropā palīdzēt pārvarēt aizvien lielākās attīstības atšķirības starp cilvēkiem un starp vietām. Lai uzturētu vienotu Eiropu, ir svarīgi veidot tiltus starp cilvēkiem ar dažādiem ienākumiem, izglītību, kultūru, tradīcijām un reliģiju. Mēs veicināsim sadarbību un palielināsim solidaritāti pilsoniskajā sabiedrībā, lai mazinātu segregāciju un veicinātu sociālo iekļaušanu, kā arī izmantotu daudzveidību kā vērtību ikviena labklājībai.
- (19) Vietu daudzveidība Eiropā ir nepietiekami izmantots potenciāls. Konkrētai vietai pielāgotas politikas veidošana var palīdzēt realizēt neizmantoto potenciālu. Centienu apvienošanai nozaru rīcībpolitikās, pārvaldības līmeņos, vietās un sociālajās grupās ir būtiska nozīme, lai izveidotu iekļaujošu un ilgtspējīgu Eiropu, kas piedāvā nākotnes perspektīvas visiem cilvēkiem un vietām, aizsargā kopīgos iztikas līdzekļus un veido pārkārtošanos.

II Kāpēc mums ir jārikojas?

- (20) Jaunākie pētījumi, tostarp no *ESPON*, Eiropas Komisijas, Eiropas Reģionu komitejas, Eiropas Investīciju bankas, Pasaules Bankas un citiem starptautiskajiem, valstu un reģionālajiem dalībniekiem, liecina, ka Eiropa saskaras ar nopietnām ekonomiskām, sociālām un vides problēmām, bet tai ir arī liels potenciāls dzīves apstākļu uzlabošanai visās vietās un visiem cilvēkiem. Tam vajadzīgi politiski risinājumi ar spēcīgu teritoriālo dimensiju un saskaņotas pieejas, kurās ir atzīta un izmantota vietu daudzveidība un specifiskums.
- (21) Eiropā ir daudz dažādu veidu vietu, piemēram, galvaspilsētu reģioni, lielpilsētu aglomerācijas, mazas un vidējas pilsētas, piepilsētu teritorijas, lauku apvidi, iekšējās perifērijas, perifērie apgabali, galējie ziemeļu apgabali, mazapdzīvoti apgabali, salas, piekrastes apgabali, kalnaini apgabali, tālākie reģioni, pārrobežu reģioni, makroreģioni, apgabali, kuros ir nelabvēlīga demogrāfiskā situācija, un apgabali, kuros notiek ekonomiskā pārveide un noris rūpniecības pārkārtošanās. Tām ir ļoti atšķirīgs attīstības potenciāls un problēmas. Visos līmeņos, sākot no vietējā līdz pat Eiropas līmenim, ir arvien augošas ekonomiskās un sociālās atšķirības starp vietām un starp cilvēkiem, kā arī vides riski un spiediens. To izraisa apjomradītie ietaupījumi, nelīdzsvarota piekļuve tirgiem un kvalificētam darbspēkam, kā arī atšķirības pārvaldības un sabiedrisko pakalpojumu kvalitātē. Turklāt saiknes un plūsmas starp vietām, jo īpaši koridoros, ietekmē iespējas realizēt potenciālu vai reaģēt uz problēmām.

Valsts pārvaldes un pārvaldības kvalitāte

- (22) Valsts pārvaldes un pārvaldības procesu kvalitāte ir svarīgs transversāls princips vietējai, reģionālai, valsts un Eiropas attīstībai. Tas ir svarīgs sabiedrības labklājībai un priekšnoteikums dzīves līmeņa, ieguldījumu, sociālās uzticēšanās un politiskās leģitimitātes ilgtspējīgam ilgtermiņa pieaugumam. Lai izstrādātu un īstenotu integrētas, konkrētai vietai pielāgotas stratēģijas un

ieguldījumus, ir jāsadarbojas nozaru rīcībpolitiku jomā, kā arī valsts pārvaldes un pārvaldības līmeņos, vienlaikus iesaistot arī vietējās kopienas. Īpaši svarīga ir pastāvīga spēju veidošana visos līmeņos; tās mērķis ir veicināt stratēģiju līdzdalīgu īstenošanu.

- (23) Kā norādīts Septītajā kohēzijas ziņojumā, valsts pārvaldes un pārvaldības kvalitāte visos līmeņos Eiropā ir atšķirīga. Lielākās atšķirības ir starp valstīm; pastāv atšķirības arī valstu iekšienē. Valsts pārvaldes un pārvaldības slikta kvalitāte rada riskus, ka teritorijā var samazināties robežderīgums un ienākumi no ieguldījumiem infrastruktūrā, cilvēkkapitālā un tehnoloģijās.

Palielinās atšķirības starp cilvēkiem un vietām

Nelīdzsvarotības un nevienlīdzības pieaugums

- (24) Eiropas mainīgo sociālo un ekonomisko ģeogrāfiju papildina arvien lielāka nevienlīdzība, kas palielina atšķirības starp cilvēkiem un vietām. Dažas sociālās grupas un kopienas uzskata, ka Eiropas un valstu mērķos un prognozēs nav ņemtas vērā to bažas un perspektīvas. Tas tika izteikts debatēs par “neapmierinātības ģeogrāfiju”. Patiešām, sociālo un ekonomisko atšķirību pieaugumam Eiropā ir telpiska dimensija, piemēram, segregācija mazpilsētās, pilsētās, lauku apvidos vai reģionos, kā arī reģionos vai valstīs un Eiropā. Augošā nevienlīdzība un atšķirības rada ievērojamu dažādību nākotnes perspektīvās. Teritoriālās attīstības programmā ir uzsvērtas šīs problēmas un tām pievērsta politikas veidotāju uzmanība.
- (25) Ir vajadzīga rīcība turpmāk minētajās jomās.
- (26) **Dzīves kvalitāte.** Visu sabiedrisko politiku pamatmērķim vajadzētu būt iedzīvotāju labklājības un dzīves kvalitātes uzlabošanai. Tās ir plašākas un aptver ne tikai ekonomikas sniegumu, dzīves līmeni un materiālos aspektus, bet arī piekļuvi kvalitatīviem sabiedriskajiem pakalpojumiem, pārvietošanās brīvību un veselīgu, noturīgu un kvalitatīvu arhitektūru un būvēto vidi. Tās aptver arī teritoriālo dimensiju, sākot no atšķirībām starp pilsētu rajoniem, tādām kā sociālā atstumtība un nabadzība pilsētās, līdz atšķirībām starp reģioniem un valstīm.

- (27) **Vispārējas nozīmes pakalpojumi.** Sabiedrisko pakalpojumu piekļūstamībai, tuvumam, pieejamībai cenas ziņā un kvalitātei ir svarīga nozīme dzīves kvalitātē un darījumdarbības attīstībā. Nepieciešamība pēc lielākas izmaksu lietderības un efektīvākas publiskās pārvaldības var novest pie pakalpojumu likvidēšanas vai grupēšanas noteiktās vietās. Vienlaikus palielinās vēlmes pēc piekļūstamības un kvalitātes. Vispārējas nozīmes pakalpojumu piekļūstamības atšķirības rada risku, ka galvenie pakalpojumu sniedzēji, uzņēmumi un sociālās darbības tiek pārceltas uz apgabaliem, kuros ir labāka piekļūstamība vidējā termiņā un ilgtermiņā. Jaunās tiešsaistes pakalpojumu tehnoloģijas var samazināt perifēro apgabalu jutīgumu pret šādu pārcelšanas spiedienu. Tajā pašā laikā dažos apgabalos ir arvien lielākas problēmas mājokļu pieejamībā par pieņemamu cenu, jo īpaši tad, kad pagaidu izmitināšana un tūrisma pakalpojumi ievērojami samazina dzīvojamo fondu, tādējādi veicinot bezpajumtniecību, ģentrifikāciju un sociālo atstumtību.
- (28) **Demogrāfiskā un sociālā nelīdzsvarotība.** Novecošana, iekšzemes un Eiropas iekšējā migrācija, tajā skaitā depopulācija, rada problēmas Eiropas sociālās drošības sistēmām un vietējai un reģionālajai attīstībai. Šī demogrāfiskā dinamika rada spēcīgu sociālo ietekmi, tostarp pieaugošu sociālo atstumtību un nevienlīdzību, kā arī problēmas sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas, darba tirgus un mājokļu jomā. Novecošana un migrācija veicina turpmāku koncentrēšanos pilsētu teritorijās, kā arī depopulāciju lauku apvidos un perifērajos apgabalos. Tas jo īpaši attiecas uz attāliem rajoniem, kuros nav pieejami sabiedriskie pakalpojumi un ekonomiskās un sociālās iespējas. Migrācijas plūsmas ārpus Eiropas robežām, tajā skaitā jaunu un talantīgu cilvēku izceļošana un bēgļu imigrācija, var saasināt šīs problēmas.
- (29) **Digitalizācija un ceturtnā industriālā revolūcija.** Digitalizācija un revolucionārās tehnoloģijas veidos ekonomikas un sabiedrības attīstību Eiropā. Ceturtnā industriālā revolūcijas rezultātā notiks tehnoloģiju saplūšana, un robežas starp fiziskajām, digitālajām un bioloģiskajām sistēmām kļūs neskaidras, tādējādi ievērojami pārveidojot darba tirgu. Ekonomikas koncentrācija un jauni tehniskie risinājumi, kas strauji izplatās visā pasaulē, arvien vairāk rada ekonomiku “uzvarētājs iegūst visu”. Tas piešķir reģioniem un pilsētu aglomerācijām papildu nozīmi ekonomikas pārkārtošanā. Publiskajām

iestādēm un lēmumu pieņemējiem ir pastāvīgi jāievieš jauninājumi un jāiesaistās ieinteresēto personu dialogos, lai sagatavotos pārkārtošanās procesam un efektīvi veidotu rīcībpolitikas. Šajā saistībā ir jāņem vērā arī datu aizsardzības un privātuma tiesības, digitalizēta valsts pārvalde un Eiropas digitālā pārveide. Atšķirības izglītībā, digitālajās prasmēs un platjoslas pakalpojumu pieejamībā ir nozīmīgs faktors, kas palielina teritoriālo nevienlīdzību. Vecāka gadagājuma cilvēki un cilvēki, kas dzīvo attālos lauku apvidos (piemēram, kalnainos apgabalos vai uz salām), bieži ir pakļauti riskam tikt izslēgtiem no digitālās pārveides procesiem.

(30) **Nodarbinātība un ekonomikas attīstība.** Vietējā un reģionālā ekonomika Eiropā ir savstarpēji cieši saistīta un savstarpēji atkarīga caur sarežģītām vērtības ķēdēm. Vietējās attīstības apstākļi ietekmē ekonomiku un nodarbinātības prognozes, un tie ir ārpus vietējo, reģionālo, valsts un Eiropas lēmumu pieņemēju ietekmes. Dažās vietās ir vērojams labāks ekonomikas sniegums un labākas nodarbinātības iespējas, piemēram, tāpēc, ka pastāv augstāka līmeņa konkurētspēja, finansēšanas un ieguldīšanas spējas, ieguldījumiem pievilcīgi apstākļi, labvēlīgi darījumdarbības apstākļi, attīstītas reģionālās infrastruktūras, efektīvas reģionālās inovāciju sistēmas, augstāks pētniecības, attīstības un inovācijas pasākumu līmenis, piekļuve labai izglītībai, kvalificēts darbaspēks, kā arī laba uzņēmējdarbības un dabiskā vide. Tas nostiprina pārtikušāku vietu relatīvo pozīciju un turpina veicināt atšķirības un nelīdzsvarotību. Vēl viens svarīgs aspekts ir pilsētu izaugsme un policentriskā attīstība.

(31) **Vietu savstarpējā atkarība.** Kaut arī atšķirības starp dažām vietām Eiropā palielinās, ir vērojama arī aizvien lielāka vietu savstarpējā atkarība. Šie pozitīvie un negatīvie ārējie faktori nozīmē, ka attīstība vienā vietā ietekmē attīstības potenciālu citā vietā, tādējādi izmaiņas vienā Eiropas daļā var ietekmēt arī citas tās daļas. Šī savstarpējā atkarība vislabāk ir redzama ekonomikas koncentrācijā un augošajās atšķirībās starp plaukstošajiem (bieži lielpilsētu) apgabaliem un lejupslīdošajiem (bieži lauku) apgabaliem. Tas ir redzams pastāvīgajā kodola un perifērijas dalījumā Eiropā un valstu līmenī. Iekšējās un jo īpaši ES ārējās robežas iezīmē juridisko, sociālo un politisko sistēmu neatbilstības un atšķirības, kas ietekmē vietējo un reģionālo attīstību. Šķēršļi

vietu integrācijai var radīt nepietiekami izmantotus cilvēku, kultūras, ekonomiskos un ekoloģiskos resursus pierobežas reģionos, negatīvi ietekmējot to perifēro pozīciju un palielinot sociālo atstumtību.

- (32) **Globālā sasaiste.** Eiropa ir lielā mērā saistīta ar pasaules ekonomiku. Vietējo un reģionālo attīstību Eiropā ietekmē globālās stratēģijas, kā arī ģeopolitiskās un sociālekonomiskās norises, kas ir ārpus vietējo un reģionālo lēmumu pieņemēju ietekmes, tostarp dinamika Eirāzijā un Vidusjūras reģionā. Daudzi ES pilsoņi un uzņēmumi piedalās sociālajos un ekonomiskajos tīklos visā pasaulē. Līdz ar to attīstība Eiropas reģionos, lielpilsētu aglomerācijās, pilsētās un mazpilsētās ir saistīta ar citām vietām un preču, pakalpojumu, ieguldījumu, iedzīvotāju un ideju plūsmu visā pasaulē. Īsāk sakot, eksogēnās norises ietekmē vietu attīstības perspektīvas Eiropā. Ne potenciāls, ne ievainojamība, kas saistīta ar norisēm visā pasaulē, nav vienādi sadalīti pa visu Eiropu. Turklāt Covid-19 pandēmija ir atklājusi globālo piegādes ķēžu trauslumu un noturības trūkumu vairākās ekonomikas nozarēs un teritorijās.

Ilgspējīga attīstība un klimata pārmaiņas

Augošais spiediens uz vidi

- (33) Pasaules ilgtspējīgas attīstības problēmas ir ievērojami saistītas ar vietējo un reģionālo attīstību un dzīves apstākļiem Eiropā. Tas jo īpaši attiecas uz klimata pārmaiņām, vides degradāciju un pārkārtošanos uz klimatneitrālu ekonomiku. Kā norādīts ANO ilgtspējīgas attīstības mērķos, politiskajās un sabiedriskajās debatēs tiek uzsvērtā arvien steidzamākā vajadzība risināt problēmas, kas saistītas ar klimata pārmaiņām, noturību un pārkārtošanos uz ilgtspējīgāku attīstību. Šīs bažas ir stratēģiski interpretētas ES programmā, izmantojot Eiropas zaļo kursu un Eiropas pusgada valstu ziņojumus. Pāreja uz ilgtspējīgu attīstību rada atšķirīgu potenciālu un problēmas dažādiem lauku apvidiem, mazpilsētām, pilsētām un reģioniem.
- (34) Ir vajadzīga rīcība turpmāk minētajās jomās.
- (35) **Klimata pārmaiņas.** Klimata pārmaiņu ietekme ievērojami atšķiras Eiropas ģeogrāfiskajos reģionos, kuru ievainojamības pakāpes ir dažādas. Jūras līmeņa

celšanās, karstuma viļņi, meža ugunsgrēki, sausums, pārtuksnešošanās, cita zemes un augsnes degradācija, plūdi un citi dabiskie un jauktie dabas un tehniskie apdraudējumi rada arvien lielākus riskus, tāpēc ir vajadzīgi konkrētai vietai pielāgoti risinājumi, sadarbība un koordinētas rīcībpolitikas. Klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās pasākumi var pat radīt vietām jaunas attīstības iespējas. Tas var attiekties uz lauksaimniecību, bioekonomiku, zaļo, zilo un aprites ekonomiku un atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošanu. Klimata pārmaiņu ietekme, kā arī klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās pasākumi ir atkarīgi no teritoriālā konteksta, un tiem ir vajadzīga pielāgoti risinājumi visos līmeņos.

- (36) **Bioloģiskās daudzveidības zudums un zemes izmantošana.** Straujš cilvēka izraisīts bioloģiskās daudzveidības zudums rada nopietnus riskus ekosistēmām un ilgtermiņa dzīves apstākļiem. Tas ietekmē iztikas līdzekļus, dzīves kvalitāti un vietējo ekonomiku. Arvien augošā zemes un piekrastes aizņemšana un izmantošana, augsnes noslēgšana un urbānā izplešanās samazina brīvās teritorijas, bioloģisko daudzveidību un auglīgo augsni, vienlaikus veicinot arī pilsētu siltuma salas, kas ietekmē ekosistēmu darbību. Tajā pašā laikā pamestās, nolaistās un nepietiekami izmantotās teritorijas nodrošina potenciālu zemes izmantošanas izmaiņām.
- (37) **Gaisa, augsnes un ūdens kvalitāte.** Tā ir būtiska cilvēku labklājībai. Gaisa piesārņojums, troksnis, piesārņota augsne un piesārņota zeme un virszemes ūdensobjekti rada nopietnas veselības problēmas, kas var būt savstarpēji saistītas ar sociālo nevienlīdzību. Piekļuve tīram gaisam, ūdenim un augsnei atšķiras ne tikai starp valstīm un reģioniem, bet arī starp pilsētām un lauku apvidiem, kā arī mazpilsētās, pilsētās un lielpilsētu aglomerācijās.
- (38) **Droša, cenas ziņā pieejama un ilgtspējīga enerģija.** Eiropas iedzīvotājiem un uzņēmumiem ir vajadzīga piekļuve ilgtspējīgai, drošai un cenas ziņā pieejamai energoapgādei. Tas ir svarīgi vietējai un reģionālajai attīstībai. Ievērojams importa apjoms no trešām valstīm, kas ir neaizsargātas pret ekonomisko vai politisko nestabilitāti, rada problēmas energoapgādes drošībai. Nepastāvīgo enerģijas cenu un arvien pieaugošo emisiju dēļ ir nepieciešami ilgtspējīgi un noturīgi risinājumi, piemēram, atjaunojamo energoresursu enerģija, zaļāka,

dekarbonizēta saimnieciskā darbība un citi pasākumi energoefektivitātes palielināšanai un enerģijas patēriņa samazināšanai. Saistībā ar nepietiekamu energoinfrastruktūru un atkarību no esošajiem tīkliem ir nepieciešams dažādot enerģijas ražošanu un piegādi, kā arī enerģijas tirgus attīstību un integrāciju.

- (39) **Taisnīga pārkārtošanās.** Lai līdz 2050. gadam sasniegtu klimatneitrālu ekonomiku, visā Eiropā jāveic dekarbonizācijas pasākumi. Ar šo pārkārtošanos saistītās ekonomiskās, vides un sociālās izmaksas ir īpaši augstas teritorijām un iedzīvotājiem, kas visvairāk ir atkarīgi no fosilā kurināmā, un ražošanas nozarēm, kuras rada ievērojamas siltumnīcefekta gāzu emisijas. Taisnīgas pārkārtošanās mērķis ir nodrošināt, ka virzība uz klimatneitrālu ekonomiku notiek godīgā veidā, neatstāj nevienu cilvēku un nevienu vietu novārtā un nodrošina augstu dzīves kvalitāti visiem. Tām teritorijām, kuras pārkārtošanās process ir ietekmējis negatīvi, ir vajadzīgi ieguldījumi, kas ļauj reģioniem un iedzīvotājiem novērst tādu sociālo, ekonomisko ietekmi un ietekmi uz vidi, kuru radījusi pārkārtošanās uz klimatneitrālu ekonomiku līdz 2050. gadam.
- (40) **Aprites vērtības ķēdes.** Oglekļneitrālas/klimatneitrālas ekonomikas svarīgs mērķis ir aprites ekonomika. Aprites ekonomikas mērķis ir slēgt materiālu un enerģijas cilpas, izmantojot ilgstošas konstrukcijas, apkopi, remontu, atkalizmantošanu, otrreizēju ražošanu, atjaunošanu un reciklēšanu. Reģionālajās vērtības ķēdēs svarīgi ir industriālās simbiozes procesi. Eiropas ekonomikas pārkārtošanās uz konkrētai vietai pielāgotu aprites un oglekļneitrālu/klimatneitrālu modeli ietver teritoriālu dimensiju, un tā var stiprināt funkcionālos reģionus. Ekonomiskā labklājība vietās ir atkarīga no tajās esošo uzņēmumu un jaunuzņēmumu konkurētspējas un radošuma, kā arī no vietējiem aktīviem, raksturīgajām pazīmēm un tradīcijām, kultūras, sociālā un cilvēku kapitāla un inovācijas spējām. Kopumā pilsētu teritorijas attiecīgās tendences var apgūt vieglāk nekā mazapdzīvoti apgabali un iekšējās perifērijas, kurās bieži trūkst kritiskās masas. Tomēr mazpilsētās un mazākās pilsētās, kā arī vietās, kur ir augsts amatniecības prasmju līmenis, varētu gūt labumu no aprites ekonomikas labošanas, atkalizmantošanas un koplietošanas darbību ziņā vietējā un reģionālā līmenī.

- (41) **Dabas, ainaviskais un kultūras mantojums.** Dabas un kultūras mantojums ir vietējās un reģionālās attīstības aktīvi, kas piedāvā unikālas iespējas attīstībai un kvalitatīvai dzīves videi. Resursu ilgtspējīgai un efektīvai izmantošanai būtu jāsniedz labums vietējām kopienām un jāveicina vietējo uzņēmumu iespējas. Tomēr šo aktīvu pārmērīga izmantošana var apdraudēt vietējo vai reģionālo ekonomiku. Urbanizācijas, intensīvās lauksaimniecības un zivsaimniecības, enerģijas ražošanas, kalnrūpniecības, rūpniecisko darbību, transporta un citas infrastruktūras attīstība, jo īpaši bez koordinācijas, var radīt nopietnas problēmas. Jūras telpas un jūras resursu arvien lielāka un nekoordinēta izmantošana var ietekmēt ilgtspējīgu attīstību, savukārt izmaiņas zemes un jūras izmantošanā, urbanizācija un masveida tūrisms apdraud kultūras vērtības un ainavas un var sadrumstalot dabiskos biotopus un ekoloģiskos koridorus.

Ir jārīkojas

- (42) Eiropā arvien augošā nevienlīdzība starp vietām un starp cilvēkiem, kā arī neilgtspējīga attīstība ir sasniegusi kritisku līmeni. Lai nodrošinātu pozitīvas nākotnes perspektīvas visiem cilvēkiem, kopienām un vietām Eiropā, ir vajadzīga saskaņotāka rīcība visos ģeogrāfiskajos un pārvaldības līmeņos. Ir pienācis laiks labāk izprast un pienācīgi ņemt vērā nozaru rīcībpolitiku teritoriālo ietekmi. Mēs cenšamies veicināt ilgtspējīgu attīstību un uzturēt vienotu Eiropu, izvirzot turpmāk norādītās teritoriālās prioritātes Eiropai.

III Teritoriālās prioritātes Eiropai

---

(43) Lai nodrošinātu ilgtspējīgu nākotni visām vietām un cilvēkiem Eiropā, ir vajadzīga rīcība, kuras pamatā ir:

- vienota izpratne par to, ka attīstības vajadzības un turpmākās attīstības ietekme dažādās vietās Eiropā atšķiras; šo vienoto izpratni var palielināt, apmainoties ar zināšanām un pieredzi, kas gūta no konkrētiem risinājumiem un ar tiem saistītajām atbalsta shēmām;
- sadarbība un koordinācija starp vietām, valsts pārvaldes līmeņiem, politikas sektoriem un sociālajām grupām ar mērķi risināt sarežģītus jautājumus un izmantot daudzveidīgo potenciālu, tostarp izmantojot ES kohēzijas politiku, lauku attīstības politiku, *Interreg* vai citus instrumentus, kas veicina integrētu teritoriālo vai vietējo attīstību.

(44) Tādēļ mēs esam noteikuši divus visaptverošus mērķus — “Taisnīga Eiropa” un “Zaļa Eiropa” —, kam ir sešas prioritātes teritorijas attīstībai gan Eiropā kopumā, gan visās tās vietās.

TAISNĪGA EIROPA,

---

kas piedāvā nākotnes perspektīvas visām vietām un visiem cilvēkiem

(45) Taisnīgas Eiropas prioritātēs ir uzsvērti teritoriālās dimensijas un telpiskās plānošanas sniegtie ieguldījumi visaptverošās politikas prioritātēs. Šīs prioritātes ir ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija, Eiropas sociālo tiesību pīlārs, iedzīvotājiem tuvāka Eiropa, iekļaujošāka, ilgtspējīgāka un integrētāka vietu attīstība, taisnīga pārkārtošanās un teritoriālā integrācija Eiropā.

LĪDZSVAROTA EIROPA

Līdzsvarotāka teritoriālā attīstība, izmantojot Eiropas daudzveidību

- (46) Eiropas teritoriālā daudzveidība piedāvā ievērojamu attīstības potenciālu. Tas var veicināt līdzsvarotāku teritoriālo attīstību, novēršot pārmērīgu koncentrāciju, stiprinot sekundārās izaugsmes centrus un samazinot nevienlīdzību starp cilvēkiem un starp vietām. Sadarbība pilsētu, lielpilsētu aglomerāciju un reģionu policentriskos tīklos palīdz optimālāk izplatīt attīstības potenciālu. Tāpēc mēs rīkosimies, lai mudinātu pilsētu rajonus, kopienas, pašvaldības, apgabalus, reģionus un dalībvalstis sadarboties, reaģējot uz globālām sabiedrības problēmām un uzlabojot darba, dzīves un darījumdarbības apstākļus visās vietās, kā arī stiprinot sociālekonomisko labklājību, inovācijas spējas, pozīcijas globālajās vērtības ķēdēs un globālo konkurētspēju visā Eiropā.
- (47) Polarizācija starp Eiropas kodolu un tās perifēriju, tās galvaspilsētām, lielpilsētu aglomerācijām, pilsētām, mazpilsētām, lauku apvidiem un teritorijām ar ģeogrāfiskām un demogrāfiskām īpatnībām apdraud līdzsvarotu teritoriālo attīstību. Jo īpaši mazām un vidējām mazpilsētām ir neizmantots potenciāls polarizācijas mazināšanai. Tām ir izšķiroša nozīme reģionu ekonomiskajā attīstībā un sociālajā labklājībā, jo īpaši attiecībā uz valsts un starptautisko pieejamību un pienācīgu piekļuvi pakalpojumiem vietējā un reģionālā līmenī. Policentriskie tīkli arī var veicināt ilgtspējīgāku transportu. Mēs aicinām politikas veidotājus no visiem līmeņiem veicināt policentriskas attīstības modeļus, kuros katrai vietai atvēlēta sava loma.
- (48) Eiropā ir daudzveidīgas teritorijas, piemēram, piekrastes zonas, salas, kalnaini apgabali, iekšējās perifērijas, līdzenumi, upju ielejas un ezeru baseini. Visām šīm teritorijām ir unikālas attīstības problēmas un potenciāls, lai gan tālāko reģionu nošķirtība un atšķirīgais raksturojums nozīmē, ka tie saskaras ar īpašām attīstības problēmām. Mēs rīkosimies, lai mudinātu lēmumu pieņēmējus visos pārvaldības līmeņos izmantot teritoriju, kurām ir īpaša ģeogrāfija, unikālo potenciālu un pienācīgi novērst šo apgabalu ierobežojumus, izmantojot integrētas un uz sadarbību vērstas pieejas.

FUNKCIONĀLIE REĢIONI

Konverģenta vietējā un reģionālā attīstība, mazāka nevienlīdzība starp vietām

- (49) Jebkāda lieluma pilsētas un mazpilsētas ir ekonomiskās un sociālās attīstības virzītājspēks un pievilcīgas vietas, kur dzīvot un strādāt, kuras apmeklēt un kurās ieguldīt. Sadarbība un tīklu veidošana pilsētās, mazpilsētās un to apkārtējās teritorijās, kā arī starp tām vienā funkcionālajā reģionā sniedz attīstības perspektīvas visām vietām, ņemot vērā nepieciešamību veicināt pilsētu un lauku apvidu sasaisti. Šādi funkcionālie reģioni bieži vien nesakrīt ar pastāvošajām administratīvajām robežām. Tie atšķiras atkarībā no funkcionālā rakstura un savstarpējiem sakariem, ir ļoti dinamiski un laika gaitā var mainīties. Lēmumu pieņēmēji pilsētās un mazpilsētās, pārkāpjot pāri savām administratīvajām robežām ar mērķi sadarboties ar apkārtējām teritorijām, var palīdzēt savas vietas izmantot kā virzītājspēku intrareģionālai izaugsmei. Tas tiek darīts, lai sniegtu labumu savām apkārtējām kopienām un lauku apvidiem, nevis dzīvotu uz to rēķina. Pilsētas, mazpilsētas un to apkārtējās teritorijas kopā var nodrošināt veselīgu un pieejamu dzīves vidi, novēršot tālāku urbāno izplešanos un samazinot zemes aizņemšanu. Mēs tieksimies rast dialogu ar lēmumu pieņēmējiem visu lielumu pilsētās un mazpilsētās, lai piemērotu integrētu daudzlīmeņu pārvaldības pieeju. Tas nozīmē, ka jāiesaista cilvēki no dažādiem pārvaldības līmeņiem, jo īpaši vietējiem un reģionālajiem, kā arī dažādiem politikas sektoriem un sociālajām grupām.
- (50) Eiropā ir daudzveidīgi pilsētu, piepilsētu, lauku, perifēri un mazapdzīvoti apgabali. Daži no tiem cieš no segregācijas vai saskaras ar nopietnu depopulāciju. To attīstība ir cieši saistīta ar unikālām vietējām īpatnībām un attiecībām ar citām vietām, pieejamību un piekļuvi sabiedriskajiem pakalpojumiem, izglītības iespējām un interneta pieslēgumiem, daudzveidīgu saimniecisko darbību un uzņēmējdarbību, kā arī ar to ekoloģiskajām funkcijām un ekosistēmu pakalpojumiem. Pilsētu teritoriju mērogā šie aspekti ir izskatīti jaunajā Leipcigas hartā. Mēs sadarbosimies ar vietējiem un reģionāliem lēmumu pieņēmējiem, lai stiprinātu sadarbību attiecībā uz konkrētai vietai pielāgotām ilgtermiņa stratēģijām, kas paredzētas šīm teritorijām, un veidotu ilgtspējīgas funkcionālās saiknes starp blakus esošajām teritorijām, tostarp

izmantojot telpisko plānošanu un ES kohēzijas politikas, lauku attīstības politikas un ES rīcībpolitiku instrumentus, piemēram, integrētus teritoriālos ieguldījumus (ITI), sabiedrības virzītu vietējo attīstību (*CLLD — LEADER*) vai jebkādus citus instrumentus, kuri veicina integrētu teritoriālo vai vietējo attīstību. Tie jau var pastāvēt attiecīgajā teritorijā.

INTEGRĀCIJA AIZ ROBEŽĀM

Vienkāršāka dzīve un darbs pāri valstu robežām

- (51) Teritoriālā un jūrlietu sadarbība starp vietām dažādās valstīs palīdz labāk izmantot attīstības potenciālu un risināt kopīgas problēmas. Spēku apvienošana aiz robežām, tajā skaitā *Interreg* programmas un projekti, var radīt kritisko masu attīstībai un veicināt sinerģiju, vienlaikus samazinot ekonomisko, sociālo un vides sadrumstalotību un negatīvās papildu sekas. Tā aptver ekosistēmas, dabas un kultūras mantojumu, darba tirgu, sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu un pilsētu tīklus, kas sadalīti ar iekšējām, ārējām, sauszemes vai jūras robežām. Mēs rīkosimies, lai izveidotu stabilu pārrobežu, transnacionālo un starpreģionālo sadarbību makroreģionālo, valsts, reģionālo un vietējo attīstības stratēģiju jomā. Kā piemēru stabilām pieejām, kas veicina sadarbību starp administratīvajiem apgabaliem ārpus atsevišķiem projektiem, var minēt stratēģisko *Interreg* sadarbību, Zināšanu un inovāciju kopienu iniciatīvu, ko īsteno Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūts (EIT ZIK iniciatīvas), pārdomātas specializācijas stratēģijas (S3) platformas, ES Stratēģiskās vērtības ķēdes konsorcijs, “Apvārsnis Eiropa” sadarbību, Eiropas teritoriālās sadarbības grupas (ETSG), galvenās ES kohēzijas politikas programmas, makroreģionālās stratēģijas, starppilsētu sadarbību, funkcionālo reģionu pārvaldību, pārrobežu plānošanu un juridiskus pārrobežu nolīgumus. Mēs atbalstām arī jaunu stratēģisko dokumentu izstrādi (vajadzības gadījumā) un kopattīstības veicināšanu, iesaistot iedzīvotājus pāri robežām.
- (52) Pastāv daudzi juridiski un administratīvi šķēršļi, kas kavē ciešākas sadarbības veidošanu pāri robežām. Mēs intensīvāk risināsim dialogu ar politikas veidotājiem visos pārvaldības līmeņos, lai koordinētu valstu rīcībpolitikas un mazinātu sadarbību kavējošos šķēršļus.

ZAĻA EIROPA,

---

kas aizsargā kopīgos iztikas līdzekļus un veido sociālo pārkārtošanos

- (53) Zaļās Eiropas prioritātēs ir uzsvērti teritoriālās dimensijas un telpiskās plānošanas sniegtie ieguldījumi tādās visaptverošajās politikas prioritātēs kā, piemēram, ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi, Konvencija par bioloģisko daudzveidību, Eiropas zaļais kurss, Parīzes nolīgums, ES Biodaudzveidības stratēģija 2030. gadam, Eiropas Ainavu konvencija un ES meža stratēģija. Citas saistītās prioritātes attiecas uz digitālajam laikmetam gatavu Eiropu, ilgtspējīgu mobilitāti un pilnībā integrētu Eiropas transporta tīklu, pārkārtošanos uz aprītes ekonomiku Eiropā un uz ekosistēmu balstītas pieejas piemērošanu.

VESELĪGA VIDE

Ekoloģiskāki iztikas līdzekļi, klimatneitrālas un klimatnoturīgas mazpilsētas, pilsētas un reģioni

- (54) Ekosistēmas, tajā skaitā lauksaimniecība, mežs, zālāji, saldūdens un jūras ekosistēmas, ir būtiskas cilvēku eksistencei un svarīgas ilgtermiņa ilgtspējīgai attīstībai. Kopīgs pienākums ir nodrošināt, lai tās būtu ilgtspējīgi pieejamas plašākai sabiedrībai, labi funkcionējošas, noturīgas, uzlabotas, veselīgā stāvoklī un radītu ienākumus vietējiem iedzīvotājiem un uzņēmumiem. Tas palīdz mazināt klimata pārmaiņas, novērst bioloģiskās daudzveidības zudumu, nodrošināt ekosistēmu pakalpojumu sniegšanu un uzlabot sabiedrības izpratni par visu iepriekš minēto. Integrēta pārvaldība ir īpaši svarīga, ņemot vērā dažādās ģeogrāfiskās īpatnības. Mēs atbalstām uz dabu balstītu risinājumu izstrādi, kā arī zaļās un zilās infrastruktūras tīklus, kas savieno ekosistēmas un aizsargājamās teritorijas telpiskajā plānošanā, zemes apsaimniekošanā un citās rīcībpolitikās, un jaunu krīzes pārvarēšanas instrumentu izstrādi ar mērķi palielināt vietu drošību un izturētspēju.
- (55) Klimata pārmaiņas un bioloģiskās daudzveidības zudums rada iztikas līdzekļu samazināšanās risku. Riska pārvaldība un katastrofu pārvarēšana, kā arī preventīvie pasākumi ir svarīgi, lai veidotu izturētspējīgas kopienas. Mēs ņemsim vērā Eiropas kopējo iztikas līdzekļu dabiskās robežas un palielināsim

visu klimata pārmaiņu skarto vietu izturētspēju. To var panākt, izstrādājot vietējās un reģionālās stratēģijas attiecībā uz klimatneitrālām mazpilsētām, pilsētām un reģioniem. Iespējamie mazināšanas un pielāgošanās pasākumi ietver ilgtspējīgas zemes izmantošanas, brīvo teritoriju un publisku zaļo zonu veicināšanu, noplicinātas zemes un piekrastes apgabalu atjaunošanu, atmežošanas apkarošanu un okeānu un ūdensobjektu saglabāšanu. Citi pasākumi var ietvert urbānās izplešanās un pilsētu siltuma salu novēršanu, zaļās infrastruktūras ieviešanu, gaisa kvalitātes uzlabošanu, aizņemto zemes platību tīrā pieauguma apturēšanu līdz 2050. gadam, ekosistēmu pakalpojumu sniegšanas stiprināšanu un sauszemes un jūras telpiskās plānošanas integrācijas uzlabošanu.

- (56) Eiropas dabas un kultūras mantojums ir unikāls un daudzveidīgs aktīvs, kas jāaizsargā, jāpārvalda un jāattīsta tālāk. Teritorijās, kurās ir bagātīgs dabas un kultūras mantojums vai unikālas ainavas, šie aktīvi un to neizmantotais potenciāls jāizmanto pēc iespējas labāk. Tajās ir jālīdzsvaro dabas aizsardzība, dabas resursu ilgtspējīga izmantošana un ekonomiskā attīstība, tostarp radot videi nekaitīgas darbvietas, veicinot kopienas izaugsmi un labklājību vai sadarbojoties ar inovatīviem sociālajiem uzņēmējiem. Mēs pievērsīsimies tam, lai stiprinātu izpratni un radītu iespējas vietējām un reģionālajām kopienām aizsargāt, atjaunot, izmantot un atkalizmantot savu (būvēto) vidi, ainavas, materiālās un nemateriālās kultūras vērtības un citas unikālas vērtības, izmantojot ES kohēzijas politikas, lauku attīstības politikas, telpiskās plānošanas instrumentus vai jebkurus citus instrumentus, kas cita starpā veicina integrētu teritoriālo vai vietējo attīstību. Tie var jau tikt efektīvi izmantoti attiecīgajā teritorijā.

APRITES EKONOMIKA

Spēcīga un ilgtspējīga vietējā ekonomika globalizētā pasaulē

- (57) Apritīgums ir materiālu, ūdens un enerģijas plūsmu pārvaldība. Tas ietver produktu, tajā skaitā ēku, būvmateriālu un notekūdeņu, atkalizmantošanu un reciklēšanu, pamatojoties uz aprites cikla izvērtējumu un ēku energorenovāciju. Eiropas ekonomikas pārkārtošanās uz konkrētai vietai pielāgotu aprites un

oglekļneitrālu/klimatneitrālu ekonomiku ir atkarīga no vietējo un reģionālo dalībnieku konkurētspējas un aktīviem. Globalizētā ekonomikā šim nolūkam ir nepieciešams veidot industriālās simbiozes procesus, kas apvieno globālo konkurētspēju un vietējos aktīvus. Mēs atbalstām Eiropas pārkārtošanos uz aprites ekonomiku un konkrētai vietai pielāgotu industriālās simbiozes procesu izstrādi, ņemot vērā arī vajadzību pēc ilgtspējīgas augsnes un zemes izmantošanas.

- (58) Lai labāk izmantotu Eiropas daudzveidīgos teritoriālos aktīvus pārkārtošanās procesā uz aprites ekonomiku, mēs atbalstām tādu vietējo un reģionālo aprites ekonomikas stratēģiju izstrādi, kas savieno vietējās un globālās ekonomikas. Šīs stratēģijas būtu jābalsta uz vietējiem resursiem un inovācijas spēju, vienlaikus apvienojot enerģētikas un ekonomikas pārkārtošanās procesus, kuru mērķis ir pārkārtoties uz konkrētai vietai pielāgotu aprites ekonomiku. Pārdomātas specializācijas stratēģijām un Eiropas pētniecības un inovācijas rīcībpolitikām, piemēram, “Apvārsnis Eiropa” vai kopīgās plānošanas ierosmei “Pilsētu Eiropa”, var būt svarīga loma pārkārtošanās procesā uz aprites ekonomiku.
- (59) Vietējie produkti, tirgi, darījumdarbības vide, apmācība, uzņēmējdarbība, lielāka pašpietiekamība un spēcīgas kopienas ir svarīgas izturētspējīgu vietējo ekonomiku un videi nepieciešamo ieguvumu radīšanā. Dažādotas vietējās ekonomikas palīdz samazināt neaizsargātību pret ārējiem spēkiem, vienlaikus palīdzot enerģētikas un ekonomikas pārkārtošanas procesos. Mēs mudinām stiprināt inovācijas spējas visos reģionos, kā arī vietējās stratēģijas enerģētikas pārkārtošanai un pasākumus būvniecības, transporta un bioekonomikas nozarēs.

ILGTSPĒJĪGI SAVIENOJUMI

Ilgtspējīga vietu digitāla un fiziska savienojamība

- (60) Fiziskie un digitālie savienojumi ir svarīgi Eiropas sabiedrībai un ekonomikai un rada nozīmīgas vides problēmas. Tāpēc ir vajadzīgi pārdomāti, ilgtspējīgi un

droši transporta un savienojamības veidi, jo īpaši tādēļ, lai atbalstītu līdzsvarotas Eiropas un funkcionālo reģionu prioritātes.

- (61) Pārkārtošanās uz ilgtspējīgu digitālo sabiedrību var atbalstīt decentralizētu un ilgtspējīgu attīstību. E-iekļaušana, kurā cilvēki, uzņēmumi un vietas gūst labumu no digitalizācijas, ir atkarīga no taisnīgas un cenas ziņā pieņemamas piekļuves augstas kvalitātes internetam, nākamās paaudzes mobilo tālrunu savienojumiem un digitālajām prasmēm, vienlaikus ņemot vērā ilgtspējas un veselības jautājumus. Tas jo īpaši attiecas uz piekļuvi e-pārvaldībai un vispārējas nozīmes e-pakalpojumiem, kas ietekmē dzīves kvalitāti un vietu konkurētspēju. Mēs aicināsim ieinteresētās personas iesaistīties dialogā par nepieciešamību nodrošināt pienācīgu piekļuvi ātrdarbīgiem fiksēto un mobilo sakaru tīkliem visās vietās un par nepieciešamību izveidot digitālu infrastruktūru ar zemu oglekļa pēdu un zemu ietekmi uz cilvēku veselību. Tas var palīdzēt nodrošināt atbilstošus dzīves un darījumdarbības apstākļus visā Eiropā.
- (62) Piekļuve intermodāliem kravas un pasažieru pārvadājumiem ir svarīga visām vietām Eiropā. Efektīviem un videi nekaitīgiem transporta risinājumiem ir arvien lielāka nozīme klimata, gaisa piesārņojuma novēršanas un trokšņa novēršanas mērķu sasniegšanā un visu Eiropas reģionu pieejamības un savienojamības nodrošināšanā. Tas attiecas gan uz individuāliem pārvadājumu veidiem, gan kombinētajiem pārvadājumiem. Mēs turpināsim uzlabot reģionālās plānošanas un Eiropas komunikāciju tīklu (*TEN*) attīstības saikni, jo īpaši pamattīkla koridoros. Visu vietu sasaiste ar galvenajiem transporta mezglpunktiem atbalsta starptautiskos tirdzniecības sakarus un vietējās attīstības iespējas. ES kohēzijas politikai un Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentam ir būtiska nozīme minētā mērķa sasniegšanā.
- (63) Droši sekundārie un vietējie transporta tīkli, kas savieno transnacionālos tīklus un pilsētu centrus, ir būtiski dzīves kvalitātes un darījumdarbības iespēju veidošanā. Tas jo īpaši attiecas uz mazpilsētām, lauku, perifēriem un mazapdzīvotiem apgabaliem, salām, kalnu apgabaliem un tālākajiem reģioniem. Mēs aicinām telpiskos un transporta plānotājus izpētīt jaunus sociālā un vides ziņā progresīvus modeļus vietējai un reģionālajai mobilitātei kā pakalpojumam un sadarboties ar mērķi veidot multimodālu un videi nekaitīgu

piekļuvi pilsētu centriem un to iekšienē. Šā mērķa sasniegšanā būtiska loma ir ES kohēzijas politikas instrumentiem, ilgtspējīgas pilsētu mobilitātes plāniem vai jebkādiem citiem instrumentiem, kas veicina integrētu teritoriālo vai vietējo attīstību un kas var jau tikt efektīvi izmantoti attiecīgajā teritorijā.

IV Prioritāšu ietveršana rīcībā

---

(64) Teritoriālās attīstības programmā 2030. gadam izklāstītās prioritātes ir jāietver iesaistīto dalībnieku rīcībā. Tikai tad Teritoriālās attīstības programmas prioritātes un problēmas, kas saistītas ar telpisko nevienlīdzību un pārkārtošanos uz oglekļneitrālu/klimatneitrālu ekonomiku, tiks pienācīgi ņemtas vērā. Kopumā rīcībai būtu jāstiprina:

- daudzlīmeņu pārvaldība;
- konkrētai vietai pielāgotas pieejas;
- koordinētas nozaru politikas teritoriālā ietekme un saskaņotība;
- sadarbība starp teritorijām;
- teritoriālā kohēzija Eiropas līmenī;
- teritoriālā kohēzija pārrobežu, transnacionālā, starpreģionālā un intrareģionālā līmenī;
- dalībvalstu un kaimiņvalstu ieguldījumi teritoriālajā kohēzijā.

(65) Iepriekš minētie punkti ir cieši saistīti ar labas pilsētu pārvaldības principiem, kas izklāstīti jaunajā Leipcigas hartā. Tie ir pilsētvides politika visas sabiedrības labā, integrēta pieeja, līdzdalība un līdzradīšana, daudzlīmeņu pārvaldība un konkrētai vietai pielāgota pieeja.

Aicinājums galvenajiem dalībniekiem

---

(66) Teritoriālās attīstības programmas piemērošanas pamatā ir neformāla daudzlīmeņu sadarbība starp dalībvalstīm, pašvaldību iestādēm, Eiropas Komisiju, Eiropas Parlamentu, Eiropas Reģionu komiteju, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju, Eiropas Investīciju banku un citiem iesaistītajiem dalībniekiem. Teritoriālās attīstības programmas piemērošanā labums gūstams arī no sadarbības ar tiem, kas atbildīgi par ES pilsētprogrammu, jauno Leipcigas hartu, ES kohēzijas un lauku attīstības politiku, ES atveseļošanas plāna un ES makroreģionālo un jūras baseinu stratēģiju īstenošanu.

- (67) **Dalībvalstu starpvaldību sadarbība** stiprinās sadarbību Eiropas līmenī Teritoriālās attīstības programmas prioritāšu jomā ar Eiropas Komisiju, Eiropas Parlamentu, Eiropas Reģionu komiteju, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju un Eiropas Investīciju banku. Katru otro gadu dalībvalstis Teritoriālās kohēzijas kontaktpunktu tīkla (*NTCCP*) sanāsmē apspriedīs progresu, kas panākts Teritoriālās attīstības programmas, jo īpaši iniciatīvu un rīcības, īstenošanā. Konstatējumus par šo progresu apspriedīs teritoriālās kohēzijas ģenerāldirektoru (*DGTC*) sanāsmēs. Lai stiprinātu dialogu par teritoriālās attīstības un nozaru rīcībpolitiku savstarpējo mijiedarbību, *DGTC* sanāsmēs varētu iekļaut kopīgu sesiju, kurā piedalās teritoriālā ziņā saistītu politikas sektoru pārstāvji.
- (68) **Dalībvalstis individuāli** veicinās Teritoriālās attīstības programmas prioritātes un iesaistīs attiecīgos dalībniekus visās nozaru rīcībpolitikās un visos valsts pārvaldes līmeņos. Tas ietver Teritoriālās attīstības programmas veicināšanu valsts stratēģiskās, telpiskās un teritoriālās plānošanas procesos, ES kohēzijas politikas partnerības nolīgumus un programmas, valsts atveseļošanas plānus un citus ES līdzekļus, uzsverot subsidiaritātes principa nozīmi teritoriju veidu noteikšanā un mērķorientētu intervencu un atbalsta nodrošināšanā katrā dalībvalstī. Tas ietver informēšanu par Teritoriālās attīstības programmu un darbu saistībā ar teritoriālās kohēzijas panākšanu valsts līmenī kopā ar nozaru ministrijām, pašvaldību iestādēm un pilsonisko sabiedrību.
- (69) **Pašvaldību iestādes un struktūras**, tajā skaitā vietējā un reģionālā līmeņa un to valsts apvienības, tiek aicinātas īstenot Teritoriālās attīstības programmu un veikt pasākumus, kas nepieciešami, lai iesaistītu attiecīgos dalībniekus. Tas ietver Teritoriālās attīstības programmas prioritāšu ņemšanu vērā to telpiskajā plānošanā un visaptverošajās attīstības stratēģijās un rīcībpolitikās, kā arī iedvesmas gūšanu no izmēģinājuma pasākumiem un savu priekšlikumu piedāvāšanu jauniem izmēģinājuma pasākumiem. Jo īpaši tās tiek mudinātas sadarboties ar blakus esošajām teritorijām un vietām, kam raksturīgs līdzīgs vai papildinošs potenciāls vai problēmas, kā arī ar iesaistītajiem dalībniekiem. Turklāt pašvaldību iestādes tiek aicinātas aktīvi piedalīties reģionālā, valsts un Eiropas mēroga debatēs par Teritoriālās attīstības programmas piemērošanu.

- (70) **Eiropas Komisija** tiek aicināta ieguldīt Teritoriālās attīstības programmā un turpināt stiprināt tās centienus, kas tiek veikti, lai veicinātu teritoriālo kohēziju Eiropā, teritoriālo dimensiju ES rīcībpolitikās, kā arī lai koordinētu nozaru rīcībpolitikas. Tas var ietvert teritoriālās dimensijas stiprināšanu Eiropas pusgadā un ietekmes novērtējumu veikšanu, izmantojot līdzekļus, kas pieejami, lai novērtētu teritoriālo ietekmi, un vairāk iesaistot ieinteresētās personas, kā arī ES kohēzijas politikas un citu attiecīgo ES rīcībpolitiku ietvaros turpmāku integrētas teritoriālās attīstības veicināšanu, attiecīgo līdzekļu un instrumentu izmantošanu, teritoriālo sadarbību, sekošanu līdz izmēģinājuma pasākumiem un iedvesmas gūšanu no tiem.
- (71) **Eiropas Parlaments** tiek aicināts ņemt vērā Teritoriālās attīstības programmu un apsvērt tās prioritātes Reģionālās attīstības komitejā (*REGI*) un citās komitejās un sadarbības grupās, kas darbojas teritoriālās dimensijas jomā. Tas var ietvert Teritoriālās attīstības programmas prioritāšu atbalstīšanu ES likumdošanas procesos.
- (72) **Eiropas Reģionu komiteja**, kā Eiropas Savienības padomdevēja struktūra, kas oficiāli pārstāv reģionus un pašvaldības ES mērogā, tiek aicināta veicināt Teritoriālās attīstības programmas īstenošanu un turpmāku attīstību. Šajā saistībā Eiropas Reģionu komiteja tiek aicināta informēt savus locekļus par Teritoriālās attīstības programmu un tās īstenošanas progresu. Tā arī tiek aicināta mudināt vietējās un reģionālās iestādes Eiropā piemērot Teritoriālās attīstības programmu, sadarboties ar blakus esošajām teritorijām un vietām, mācīties no izmēģinājuma pasākumiem un piedāvāt savus priekšlikumus jauniem izmēģinājuma pasākumiem. Eiropas Reģionu komiteja arī tiek aicināta ar savu konsultatīvo darbu popularizēt Teritoriālās attīstības programmas mērķus Eiropas līmenī. Tā arī tiek aicināta veicināt tādu teritoriālo līdzekļu un instrumentu izmantošanu un turpmāku attīstību kā teritoriālās ietekmes novērtējumi, Eiropas teritoriālās sadarbības grupas (ETSG) un integrēta teritoriālā attīstība atbilstoši ES kohēzijas politikai.
- (73) **Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja** tiek lūgta informēt savus locekļus par Teritoriālās attīstības programmas prioritātēm un mudināt tos sadarboties Teritoriālās attīstības programmas īstenošanā. Tas nozīmē, ka

jāuzsver pilsoniskās sabiedrības partneru nozīme ilgtspējīgas nākotnes nodrošināšanā visām vietām un sabiedrības virzītas vietējās attīstības stiprināšanā un jebkurš cits līdzeklis, kas veicina integrētu teritoriālo attīstību un sadarbību. Turklāt tos jālūdz aizstāvēt Teritoriālās attīstības programmas prioritātes politikas debatēs Eiropas līmenī.

(74) **Eiropas Investīciju bankas grupa** tiek lūgta attiecīgi atspoguļot Teritoriālās attīstības programmas prioritātes un rīcību savā aizdevumu, dotāciju un aizdevumu apvienojumu un konsultāciju pakalpojumu pieejā, ņemot vērā vajadzību atbalstīt ilgtspējīgas teritoriālās attīstības stratēģijas bez negatīvas ietekmes uz tās finanšu disciplīnu. Tā kā EIB grupai var būt svarīga loma visu lielumu ilgtspējīgu ieguldījumu finansēšanā jomās, uz kurām attiecas Teritoriālās attīstības programma, tā tiek aicināta atbalstīt izmēģinājuma pasākumus, jo īpaši atbalstīt labāku finansēšanas pieeju izstrādi teritoriālajā kontekstā, papildinot Eiropas Komisiju. Tas var ietvert atbalstu vietai atbilstošiem ieguldījumiem, nodrošinot aizdevumus, dotāciju un aizdevumu apvienojumus un konsultācijas dalībvalstīm un galvenajiem dalībniekiem par teritoriālo projektu sagatavošanu un īstenošanu, kā arī finanšu instrumentu izmantošanu.

(75) **Eiropas un valstu apvienības**, kas pievēršas telpiskajai attīstībai un/vai pārstāv vietējās un reģionālās pašvaldības, tiek aicinātas informēt savus biedrus par Teritoriālās attīstības programmas prioritātēm un mudināt tos piemērot programmu, sadarboties ar blakus esošajām teritorijām un vietām, mācīties no izmēģinājuma pasākumiem un piedāvāt savus priekšlikumus jauniem izmēģinājuma pasākumiem. Turklāt tās tiek lūgtas aizstāvēt Teritoriālās attīstības programmas mērķus politikas debatēs transnacionālā un Eiropas līmenī.

Īstenošana ar īpašu rīcību

---

(76) Teritoriālās attīstības programmas īstenošanas pasākumus praksē var veikt jebkurā pārvaldības līmenī, un tie var atšķirties pēc veida un mērķa. Visi

galvenie dalībnieki tiek lūgti īstenot Teritoriālās attīstības programmu savu oficiālo pilnvaru kontekstā. Tikai tad var pienācīgi risināt problēmas, kas saistītas ar telpisko nevienlīdzību un sabiedrības pārkārtošanos uz oglekļneitrālu/klimatneitrālu ekonomiku.

- (77) Lai iedvesmotu īstenot vienotu rīcību visā Eiropā, izmēģinājuma pasākumos demonstrē, testē un attīsta praksi, kas veicina Teritoriālās attīstības programmas prioritāšu sasniegšanu. Šie pasākumi atspoguļo to, ka arvien vairāk tiek atzīta konkrētai vietai pielāgotu rīcībpolitiku nozīme, norādot, kā var aktīvi tikt ņemta vērā reģionālo, valstu un Eiropas rīcībpolitiku teritoriālā dimensija. Tie ir vērsti uz mācīšanos, paraugprakses apmaiņu, kopīgām darba grupām, kas izstrādā turpmākos virzienus, vai īstenošanu. Ikviens tiek mudināts rūpīgi sekot līdzi šiem pasākumiem, smelties iedvesmu un piedāvāt priekšlikumus jauniem pasākumiem. Pasākumi, kas vērsti uz ES pilsētprogrammas, jaunās Leipcigas hartas un Teritoriālās attīstības programmas prioritāšu īstenošanu, var stiprināt saiknes starp pilsētvides un teritoriālo politiku.

Koordinācija

- (78) Teritoriālās attīstības programmas darbības tiks koordinētas teritoriālās kohēzijas ģenerāldirektoru (*DGTC*) sanāksmēs, ko sagatavo Teritoriālās kohēzijas kontaktpunktu tīkls (*NTCCP*) un atbalsta Teritoriālās attīstības programmas darba grupa (*TAWG*).
- (79) Nākamā *ESPO*N sadarbības programma turpinās sniegt un stiprinās atbalstu un konsultācijas īstenošanas procesā un ES Padomes prezidentvalstīm, piemēram, veicot uzraudzības pasākumus un mērķorientētu saziņu par pierādījumiem un zināšanām, kas saistītas ar Teritoriālās attīstības programmu 2030. gadam.
- (80) Teritoriālās attīstības programmas 2030. gadam koordinācijas darbībās:

- cenšas nodrošināt, ka darbības un izmēģinājuma pasākumi ir pārredzami, dalībvalstis (to pārstāvji), pašvaldību pārstāvji un Eiropas Komisija pieņem un atbalsta tos, savstarpēji stiprinot un optimāli ietekmējot ES un valstu politikas veidošanu;
- regulāri pārskata īstenošanas progresu un izmēģinājuma pasākumus;
- paziņo Teritoriālās attīstības programmas mērķus un prioritātes, kā arī īstenošanas progresu dalībniekiem vietējā, valsts un Eiropas līmenī.

Turpmākie pasākumi

- (81) Nākamās ES Padomes prezidentvalstis tiek lūgtas sekot līdzi Teritoriālās attīstības programmai 2030. gadam un turpināt stiprināt saziņu par to, tās piemērošanu un pārvaldību.
- (82) **Ziņojums** par Teritoriālās attīstības programmas piemērošanā gūto progresu, kas tiks laists klajā, atzīmējot Eiropas Telpiskās attīstības perspektīvas (1999) 25. un 30. gadadienu attiecīgi 2024. un 2029. gadā un Teritoriālās attīstības programmas (2007) 20. gadadienu 2027. gadā.
- (83) Teritoriālās attīstības programmas **piemērošana**, ietverot diskusiju par progresu un izmēģinājuma pasākumus.
- (84) **Pārvaldība**, 2024. gadā pievērsties izvērtēšanai, kas ietver pārvaldības sistēmas, īstenošanas progresa un prioritāšu nozīmīguma pārskatīšanu. Tas tiks veikts, ņemot vērā sagatavošanās pasākumus ES kohēzijas politikai pēc 2027. gada. ES Padomes prezidentvalsts 2025. gada pirmajā pusē tiek aicināta organizēt neformālu ministru sanākumi, kurā informē par lēmumu, kas attiecas uz Teritoriālās attīstības programmas 2030. gadam iespējamo atjaunošanu.

